

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

КОДИНЕЦЬ АНАТОЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 347. 412.1

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН:
МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 12.00.03. – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі інтелектуальної власності юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
КОХАНОВСЬКА Олена Велеоніівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна,
Національний університет «Одеська юридична
академія», завідувач кафедри права
інтелектуальної власності та корпоративного
права

доктор юридичних наук, професор,
ЗАЙКА Юрій Олександрович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри цивільного права і процесу
(м.Київ)

доктор юридичних наук, професор
СЛІПЧЕНКО Святослав Олександрович,
Харківський національний університет внутрішніх
справ, професор кафедри цивільно-правових
дисциплін

Захист відбудеться 14 березня 2017 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.06 при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд.202.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці ім. М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, чит. зал. 12.

Автореферат розіслано «30» січня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Діковська

І.А.Діковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах поширення інформаційних технологій, становлення й розвитку інформаційного суспільства відбувається переосмислення ролі та значення інформації як соціального блага і правового феномена. Інформація із категорії, що характеризує систему знань та уявлень про людину і навколишню дійсність, трансформується в базову умову життєдіяльності особи, невід’ємний атрибут її функціонування та суспільного розвитку.

У сучасному світі важко уявити існування особи без засобів зовнішньої комунікації, сприйняття та передачі інформації. Радіо, телефон, телебачення, Інтернет – усе це явища сучасної епохи, які докорінно змінили умови нашого повсякденного буття. Невипадково науковці різних галузей знань, які характеризують сучасний етап розвитку людства як епоху інформаційного суспільства, відзначають збільшення комунікативних можливостей особи і водночас дедалі більшу її залежність від джерел отримання та передачі інформації. Доступність, достовірність, повнота відомостей – ці чинники визначають інформаційну спрямованість правових можливостей у набутті, поширенні та використанні інформації. Поступово у нормативно-правових актах право на інформацію виокремилася із системи природних прав та сформувалося як основоположне, первинне право людини, яке визнається та гарантується міжнародною спільнотою.

Цивільне право України має своєю метою гарантування, реалізацію і захист прав та інтересів особи, створення правових можливостей для вільного розвитку її особистості. В інформаційному суспільстві досягнення цієї мети зумовлює потребу закріплення правових засад визнання та належного здійснення прав на інформацію, можливостей їх надання чи передачі, забезпечення захисту таких прав від державного втручання чи порушення з боку інших осіб. Формування правової держави, розбудова громадянського суспільства в умовах сучасності неодмінно передбачає розширення меж цивільно-правової регламентації інформаційних відносин.

Наведені фактори зумовлюють потребу формування сучасної теоретично-методологічної основи регулювання інформаційних відносин у цивільному праві, визначення поняття та структури інформаційних зобов’язань, особливостей інформаційних зобов’язань і системи договорів, які спрямовані на набуття, використання чи передачу прав на інформацію. Створення законодавчої бази регламентації інформаційних відносин передбачає приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та вимог нормативних актів Європейського Союзу, закріплення та деталізацію у цивільному законодавстві положень Угоди про асоціацію. Вирішення зазначених проблем законодавчого регулювання інформаційних відносин є перспективним завданням вітчизняної правової системи, яке потребує свого нагального ефективного розв’язання.

Проблемам цивільно-правового регулювання інформаційних відносин присвячено наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів:

М.К. Галянтича, Б.М. Гоголя, О.О. Городова, В.А. Дозорцева, В.І. Жукова, В.Я. Юнаса, В.О. Копилова, О.О. Кулініч, Ю.В. Носіка, В.Є. Петрова, О.П. Сергєєва, І.В. Спасибо-Фатєєвої, О.О. Підпригори, М.М. Рассолова, Р.О. Стефанчука, С.О. Сліпченка, Р.Б. Шишки, Г.О. Ульянової, С.В. Ясечко та інших вчених. Науковим підґрунтям дослідження проблем зобов'язальних інформаційних відносин є праці О.В. Кохановської – розробника вітчизняної доктрини цивільно-правового регулювання інформаційних відносин.

Договірні відносини в інформаційній сфері та інтелектуальній власності досліджувалися також у наукових роботах Ч.Н. Азімова, А.А. Амангельди, В.О. Бажанова, О.В. Басая, І.А. Безклубого, Т.І. Бєгової, О.В. Жилінкової, Ю.О. Заїки, Н.А. Іваницької, В.О. Калятіна, Ю.М. Капіци, А.В. Кирилюк, В.М. Крижни, О.П. Орлюк, Б.М. Падучака, О.А. Підпригори, О.О. Рузакової, О.П. Сергєєва, С.О. Степанової, О.О. Тверезенко, Є.О. Харитоновна, О.І. Харитонової, Г.В. Цират та інших науковців. У працях Т.В. Боднар, О.А. Беляневич, С.М. Бервено, А.Б. Гриняка, Н.Ю. Голубєвої, О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, О.О. Отраднової, С.І. Шимон аналізувалися як загальнотеоретичні аспекти договорів та зобов'язань у цивільному праві, так і їх окремі різновиди. Водночас у вітчизняній правовій доктрині спеціальні дослідження, присвячені аналізу договорів в інформаційній сфері та зобов'язальних інформаційних відносин, наразі практично відсутні. Наукові публікації, присвячені висвітленню проблем окремих видів договорів у сфері інформаційних відносин, також не охоплюють повною мірою розгляд зазначеної проблематики. Наведені фактори зумовлюють важливість наукового аналізу проблем зобов'язальних інформаційних відносин, визначення структури інформаційних зобов'язань та їх місця у системі цивільно-правових зобов'язань, дослідження окремих видів та особливостей договорів, спрямованих на набуття, надання чи передачу прав на інформацію, розгляду теоретико-правових засад захисту прав учасників інформаційних зобов'язань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до таких державних бюджетних науково-дослідних тем: «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний та практичний аспекти» № 11 БФ 042–01 (номер державної реєстрації 0111U008337), яка досліджувалася на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 01 січня 2011 р. по 31 грудня 2015 р.; «Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС» № 16 БФ 042–01, що діє з 01 січня 2016 р. по 31 грудня 2018 р.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення теоретичних засад цивільно-правового регулювання зобов'язальних інформаційних відносин, визначення їх особливостей та системи, формування пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства у сфері регулювання інформаційних відносин та відносин інтелектуальної власності.

Для досягнення цієї мети поставлені наступні завдання дослідження:

– визначити загальнотеоретичні аспекти поняття інформації та дослідити методологічні засади регулювання інформаційних відносин у цивільному праві

України; проаналізувати місце інформації у системі об'єктів цивільних прав та зміст цивільних прав на інформацію;

– розкрити поняття, особливості, засади цивільно-правового регулювання та систематизації інформаційних зобов'язань;

– визначити проблеми правового регулювання окремих видів договірних інформаційних зобов'язань;

– дослідити теоретичні та практичні проблеми захисту прав та інтересів учасників зобов'язальних інформаційних відносин;

– сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання зобов'язальних інформаційних відносин у вітчизняному законодавстві.

Об'єктом дослідження є загальнотеоретичні і практичні аспекти суспільних відносин у сфері виникнення, зміни та припинення інформаційних зобов'язань, а також внаслідок їх порушення.

Предметом дослідження є теоретико-прикладні проблеми зобов'язальних інформаційних відносин, положення цивільного законодавства України та зарубіжних країн; матеріали правозастосовної, у тому числі судової, практики; вітчизняні та зарубіжні наукові джерела.

Методи дослідження. Відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: діалектичний, історичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, системний тощо.

Зокрема, за допомогою діалектичного та історичного методу досліджено загальнотеоретичні аспекти поняття інформації та розвиток цивілістичної доктрини стосовно охорони прав на результати інтелектуальної діяльності, нормативне регулювання договірних інформаційних відносин (підрозділи 1.1; 1.4; 3.1). Аналіз змісту інформаційних цивільних прав особи, визначення місця інформації у системі об'єктів цивільних правовідносин, дослідження проблем систематизації інформаційних зобов'язань здійснювалися з використанням системно-структурного методу (підрозділи 1.2; 1.3; 2.2). Формально-логічний метод застосовано для з'ясування механізму реалізації інформаційних прав у цивільному праві України, дослідження проблем регулювання інформаційних відносин у межах системи права інтелектуальної власності, визначення методологічних засад захисту прав та інтересів учасників інформаційних зобов'язальних відносин (підрозділи 1.2; 3.2; 3.4; 4.1). Порівняльно-правовий метод використано для порівняльного аналізу відповідних положень ЦК України та нормативних актів зарубіжних країн у сфері захисту прав та інтересів учасників зобов'язальних інформаційних відносин (підрозділи 1.1; 4.2). Метод моделювання використовувався при формуванні відповідних теоретичних і практичних рекомендацій та пропозицій, а також напрямів подальшого наукового пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці системним монографічним дослідженням теоретичних та прикладних проблем зобов'язальних інформаційних відносин. Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у сформульованих та обґрунтованих наукових положеннях і

висновках, що виносяться на захист.

Вперше:

1. Визначено інформаційне зобов'язання як цивільне правовідношення, в якому одна сторона (кредитор) має право вимагати від іншої сторони (боржника) надання чи передання майнових прав на інформацію або утримання від вчинення дій щодо надання чи передання таких прав іншим особам, а боржник зобов'язаний виконати зазначену вимогу кредитора.

2. Обґрунтовано доцільність розмежування категорій «інформаційне зобов'язання» та «зобов'язання в інформаційній сфері». До інформаційних зобов'язань належать зобов'язання, предмет яких передбачає надання чи передачу майнових прав на інформацію. Поняття «зобов'язання в інформаційній сфері» має більш широкий характер. До зобов'язань в інформаційній сфері можуть бути віднесені будь-які відносні цивільні правовідносини, об'єктом яких є інформація.

3. Встановлено ознаки інформаційних зобов'язань: їх предметом є дії особи з надання чи передання майнових прав на інформацію або утримання від вчинення таких дій; об'єктом зобов'язань є інформація як самостійне нематеріальне благо, як складова інших особистих немайнових благ або як результат інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється системою права інтелектуальної власності; особистий характер виконання зобов'язань щодо створення та набуття прав на інформацію – їх виконання здійснюється боржником особисто, залучення інших осіб до виконання, як правило, допускається лише за згодою кредитора.

4. Визначено систему договірних інформаційних зобов'язань, до яких належать зобов'язання, що виникають внаслідок створення та набуття прав на інформацію, та зобов'язання щодо надання чи передачі прав на інформацію.

Зобов'язання, спрямовані на набуття прав на інформацію, виникають на підставі договорів про проведення інформаційного пошуку, про надання консультативних та інших інформаційних послуг, договорів щодо створення об'єктів інтелектуальної власності за замовленням, договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт та інших договорів.

Зобов'язання, спрямовані на надання чи передачу прав на інформацію, виникають на підставі ліцензійних договорів, договорів про конфіденційність, договорів про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності тощо.

5. Встановлено, що інформаційні зобов'язання мають насамперед договірну природу. Вони виникають, змінюються та припиняються, як правило, на підставі договору. Інформація може бути об'єктом як регулятивних, так і охоронних цивільних зобов'язань (деліктних зобов'язань та зобов'язань із односторонніх правомірних дій), проте недоговірні зобов'язання через специфіку свого предмета не належать до інформаційних зобов'язань.

6. Обґрунтовано позицію щодо характеристики правової можливості появи в особи нової інформації, замість нормативного закріпленого терміна

«збирання інформації», через категорію «набуття інформації», а відповідного права як «права на набуття інформації».

7. Доведено належність договорів про проведення консалтингової, маркетингової, інформаційно-пошукової діяльності та договорів про надання інформаційних послуг до договорів, спрямованих на створення та набуття прав на інформацію.

8. Встановлено особливості захисту прав та інтересів учасників зобов'язальних інформаційних відносин. У межах захисту прав на інформацію важливе значення має використання неюрисдикційної форми захисту порушених прав у порядку самозахисту. Цивільним законодавством встановлено спеціальні способи судового захисту, які реалізуються у сфері інформаційних відносин як через призму захисту прав інтелектуальної власності, передбачені ст. 432 ЦК України, так і у формі захисту інформації як особистого немайнового блага (статті 276, 277, 278 ЦК України). Такі способи захисту можуть застосовуватися паралельно або як альтернатива визначеним у ст. 16 ЦК України загальним способам захисту цивільних прав та інтересів судом.

9. Обґрунтовано, що загальною тенденцією розвитку інформаційного законодавства сучасності є збільшення кількості випадків обмеження відповідальності за порушення інформаційних прав окремих осіб (публічних осіб, посадових та службових осіб органів державної влади тощо), звільнення від відповідальності за поширення інформації, яка містить критику чи оціночні судження. Запропоновано змінити підхід, виражений у нормі ст. 277 ЦК України, яка передбачає спростування недостовірної інформації незалежно від вини, та закріпити положення, згідно з яким особа, що поширила недостовірну інформацію, звільняється від відповідальності за висловлення оціночних та критичних суджень, а також якщо буде доведено, що вона діяла добросовісно та здійснила перевірку такої інформації.

10. Обґрунтовано доцільність поширення способу захисту у формі разового грошового стягнення (компенсації) не лише за вчинення правопорушень у межах авторського права та суміжних прав, а й за інші види правопорушень у сфері інформаційних відносин.

Удосконалено:

1) визначення інформації як об'єкта цивільних правовідносин, яку пропонується розуміти як результат інтелектуальної діяльності людини, виражений у будь-якій придатній для сприйняття формі;

2) розуміння категорії інформаційних прав (суб'єктивних прав на інформацію) у двох аспектах. По-перше, як правових можливостей особи щодо набуття інформації у будь-якій формі та у спосіб, що не заборонені законодавством та не порушують прав інших осіб. Другий аспект передбачає характеристику прав на інформацію як можливостей особи вчиняти юридично значимі дії щодо вже набутої інформації;

3) визначення видів майнових прав на інформацію, якими є право на набуття інформації; право на використання інформації; право дозволяти

використання інформації іншим особам; право перешкоджати неправомірному використанню інформації, у тому числі право забороняти таке використання; інші права, встановлені законодавством;

4) правову позицію, що інформація як результат інтелектуальної діяльності людини може існувати як самостійний об'єкт, так і у формі результатів творчої діяльності, які охороняються системою права інтелектуальної власності. Концепція інформації як результату інтелектуальної діяльності дозволяє оцінити через призму інформаційних відносин систему відносин інтелектуальної власності та водночас надає змогу поширити на інформаційні відносини приватноправового характеру, система регулювання яких лише формується у вітчизняному законодавстві, окремі положення законодавства про інтелектуальну власність;

5) наукову позицію про необхідність впровадження нормативних змін, спрямованих забезпечити збалансоване поєднання інтересів творців і їх правонаступників в отриманні винагороди та членів суспільства у реалізації свого права на доступ, поширення та використання інформації. Обґрунтовано, що концепцією, яка може забезпечити правомірне використання об'єктів інтелектуальної власності в інформаційних системах, може бути модель вільного оплатного використання;

6) розуміння форм оборотоздатності прав на інформацію у договірних зобов'язаннях. Права на інформацію можуть надаватися на певний строк або передаватися набувачеві безстроково на визначених договором умовах. Під наданням прав на інформацію розуміється строкове (тимчасове) закріплення на підставі договору таких прав за набувачем в обсязі та з урахуванням обмежень, визначених відповідно до законодавства та договору. Передача прав на інформацію означає відчуження таких прав набувачеві на постійній основі з можливістю подальшого їх використання у повному обсязі з урахуванням обмежень, визначених відповідно до законодавства та умов договору;

7) науковий висновок про поширення на регулювання договірних відносин щодо надання чи передачі інформаційних прав визначених (поіменованих) у цивільному законодавстві договірних форм ліцензійного договору та договору про передання прав. Екстраполяція договірних конструкцій у сфері інтелектуальної власності на регламентацію відносин щодо розпоряджання інформаційними правами не суперечить юридичній природі таких прав та відповідає загальним засадам цивільного законодавства.

Набули подальшого розвитку:

1) наукове положення про те, що регулювання інформаційних відносин на підставі публічно-правових засад повинно доповнювати, проте не підміняти приватноправові основи регламентації інформаційних відносин. Інформація відповідно до своєї нематеріальної природи, здатності до поширення та тиражування може перебувати одночасно у необмеженій кількості осіб, а інформаційні відносини виникають насамперед між приватними особами. Питома вага інформаційних відносин, що виникають між особами на принципах юридичної рівності, вільного волевиявлення та майнової

самостійності, також є значно більшою, ніж інформаційні відносини між державою та особою, тому вони підлягають упорядкуванню переважно нормами приватного права;

2) положення про те, що методологічною основою для розуміння інформації як об'єкта правовідносин можуть бути концепції, які пов'язують інформацію з результатами інтелектуальної діяльності людини, оскільки право як універсальний регулятор не поширюється на процеси, які відбуваються поза контролем людини. Інформація у цивільному праві є нематеріальним благом, результатом інтелектуальної діяльності фізичної особи, з приводу якого виникають цивільні права й обов'язки;

3) твердження, що система інформаційних прав особи у цивільному праві за своєю конструкцією є наближеною до системи прав інтелектуальної власності, оскільки результати творчої діяльності переважно мають інформаційний характер;

4) висновок про те, що у сучасних умовах спостерігається суперечність між системою права інтелектуальної власності та інформаційними можливостями особи щодо вільного збирання, зберігання, поширення та використання інформації. В умовах інформаційного суспільства, розвитку наукової та науково-технічної діяльності монопольне право суб'єкта інтелектуальної власності потребує істотних обмежень у часовому, просторовому та змістовому вимірах;

5) висновок про недоцільність застосування для правової охорони інформації правових норм інституту права власності. Поширення норм речового права на відносини у сфері використання інформації передбачатиме застосування до регулювання таких відносин невластивих їм договірних видів і способів захисту порушених прав. Договірні конструкції у сфері інформаційних відносин повинні враховувати правову природу інформації як немайнового блага, властивості інформації, гарантувати реалізацію та захист інформаційних прав особи;

6) правова позиція про помилковість наукового тлумачення, за якого замість інформації як немайнового блага правову охорону пропонується поширити на матеріальні форми її фіксації – інформаційні ресурси, інформаційні речі чи документи. Об'єктом цивільних прав є інформація як нематеріальне благо, а не матеріальні носії її закріплення;

7) наукове положення про оборотоздатність прав на інформацію. Права на інформацію можуть надаватися чи передаватися як на підставі спеціальних договорів (договори про конфіденційність, проведення інформаційного пошуку, надання інформаційних послуг тощо), так і відповідно до договорів у сфері інтелектуальної власності (ліцензійних договорів чи договорів про передачу прав).

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – матеріали дисертації, зокрема, сформульовані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації, частина з яких має дискусійний і

постановочний характер, можуть бути використані у подальших загальнотеоретичних дослідженнях цивільно-правових проблем інформаційних відносин, при визначенні основних напрямів прогнозованого розвитку науково-практичних досліджень проблем інформаційних відносин;

- у правозастосовчій сфері – сформульовані у дисертації положення щодо цивільно-правових аспектів зобов'язальних інформаційних відносин можуть стати основою для внесення змін до ЦК України та інших законодавчих актів, підготовки законопроектів з цих питань, при розробленні й удосконаленні законодавства України;

- у сфері практичної діяльності – використання одержаних результатів надасть можливість забезпечити єдність розуміння і правильного застосування норм, які регулюють інформаційні відносини, в тому числі при підготовці постанов пленумів Верховного Суду України та Вищого господарського суду України з питань практики дотримання, виконання та застосування інформаційного законодавства;

- у навчальному процесі – при підготовці навчальних курсів з дисциплін «Цивільне право», «Інформаційне право», «Право інтелектуальної власності», «Договірне право», а також при викладанні цих дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, як і всі опубліковані автором наукові роботи, що відображають результати проведеного дослідження.

Сформульовані положення, висновки та пропозиції були одержані автором у результаті самостійного аналізу та безпосереднього використання у роботі наукових, нормативно-правових джерел і матеріалів судової практики.

Апробація та впровадження результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися і були схвалені на розширеному засіданні кафедри цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також на засіданні Відділення цивільно-правових наук Національної академії правових наук України. Результати дослідження використовувалися дисертантом у науково-педагогічній діяльності, в тому числі при викладанні курсів «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності», спецкурсів «Інформаційне право» та «Актуальні проблеми права промислової власності» на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Окремі положення дисертації були предметом обговорення на Міжнародній науково-практичній конференції «Треті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори» (Київ, 13 березня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка, «Розвиток цивільного законодавства: посткодифікаційний період» (Київ, 8–9 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні правовідносини та право інтелектуальної власності як інститути приватного права: четверті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори» (Київ, 25 березня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми

цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання)» (Київ, 16 вересня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективы развития законодательства в сфере интеллектуальной собственности» (Ростов-на-Дону, 30 листопада 2011 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» (Одеса, 11 червня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Охрана интеллектуальной собственности в Украине та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (Київ, 15–16 червня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного права», присвяченій пам'яті проф. О.А. Пушкіна (Харків, 13–14 травня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «П'яті цивілістичні читання, присвячені 85-річчю з Дня народження проф. О.А. Підпригори» (Київ, 31 березня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток права інтелектуальної власності в умовах інформаційного суспільства: шості цивілістичні читання, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори» (Київ, 22 березня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання)» (Київ, 19 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива» (Одеса, 19–20 квітня 2012 р.); Міжнародному цивілістичному форумі «Цивільне законодавство: система, міжгалузеві зв'язки, шляхи вдосконалення» (Київ, 23–25 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Цивілістична доктрина і формування громадянського суспільства» (Київ, 3 жовтня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права», присвяченій пам'яті видатних Г.К. Матвєєва та Ю.Г. Матвєєва (Матвєєвські цивілістичні читання) (Київ, 19 вересня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання)» (Київ, 3 жовтня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Матвєєвські читання: звільнення від цивільно-правової відповідальності у сучасних реаліях» (Київ, 20 листопада 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права» (Одеса, 22 травня 2015 р.); круглому столі, присвяченому пам'яті проф. О.А. Підпригори, «Рецепція римського права» (Київ, 24 червня 2014 р.); IV Судово-правовому форумі «Судова реформа: стан та напрями розвитку» (Київ, 17–18 березня 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні аспекти систем безпеки праці, захисту інтелектуальної власності» (Полтава, 30–31 березня 2016 р.); VI Міжнародному цивілістичному форумі «Приватне право України і європейська інтеграція: тенденції та перспективи» (Київ, 15–16 квітня 2016 р.); Науково-практичній конференції «Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах» (Київ, 17 травня 2016 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено у 50 наукових працях, серед яких одноосібна монографія, 30 наукових статей, 19 з яких опубліковано у вітчизняних фахових виданнях та 7 – у наукових виданнях іноземних держав, а також у 14 збірниках тез доповідей науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, 12 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 470 сторінок, з них основного тексту – 412 сторінок. Список використаних джерел налічує 589 найменувань і займає 58 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано використані методи наукового пізнання, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження результатів дисертації, а також подано відомості про публікації автора за темою дисертації.

Розділ 1 «Методологічні засади регулювання інформаційних відносин у цивільному праві України» складається з чотирьох підрозділів та присвячений аналізу теоретичних аспектів цивільно-правового регулювання інформаційних відносин.

У підрозділі 1.1 *«Загальнотеоретичні аспекти поняття інформації, концепція правового регулювання інформаційних відносин: співвідношення приватноправового та публічного підходів»* наголошується, що початок ХХІ ст. характеризується бурхливим розвитком інформаційного суспільства, появою нових високотехнологічних засобів доступу до інформації, її накопичення та аналізу, зростанням комунікаційних можливостей особи, розширенням та ускладненням відносин інформаційного обміну. За цих умов законодавство не може залишатися інертним, воно має адекватно реагувати на ті зміни, що відбуваються в технологічній сфері, регулюючи відносини, які виникають внаслідок створення, використання, надання та передачі прав на інформацію. Визначальною рисою нового типу суспільства є суттєве підвищення ролі та значення інформації, засобів комунікації та технологій доступу, обробки та поширення інформації.

У підрозділі підкреслюється, що концепція визначення інформації як об'єкта цивільно-правової охорони має ґрунтуватися на загальнонаукових теоріях розуміння інформації з урахуванням специфіки юридичної науки. Методологічною основою для розроблення визначення інформації як об'єкта правовідносин можуть бути концепції, які пов'язують інформацію з результатами інтелектуальної діяльності людини, оскільки право як універсальний регулятор суспільних відносин не поширюється на процеси, які відбуваються поза контролем людини. Інформація у цивільному праві є нематеріальним благом, з приводу якого виникають цивільні права та

обов'язки. Як об'єкт цивільних відносин, інформацію пропонується характеризувати як результат інтелектуальної діяльності людини, виражений у будь-якій придатній для сприйняття формі.

Інформація відповідно до своєї нематеріальної природи, здатності до поширення та тиражування може перебувати одночасно у необмеженій кількості осіб, а інформаційні відносини виникають насамперед між приватними особами. Як висновок, зазначається, що регулювання інформаційних відносин на підставі публічно-правових засад повинно доповнювати, проте не підміняти приватноправові основи регламентації інформаційних відносин.

У підрозділі 1.2 *«Інформація як об'єкт цивільних прав, місце інформації у системі об'єктів цивільних прав»* аналізуються юридичні ознаки інформації як об'єкта цивільно-правових відносин.

Інформація як об'єкт цивільно-правової охорони характеризується низкою юридично важливих властивостей, що визначають правову природу інформації та впливають на формування механізму її правової охорони у приватному праві. До юридичних ознак інформації належать її основні риси – нематеріальний характер інформації як об'єкта цивільних прав та оборотоздатність прав на інформацію.

Інформація пронизує значну кількість інститутів цивільного права та втілюється у різних цивільно-правових категоріях і нормах як безпосередньо у вигляді інформації та інформаційних прав, так і опосередковано через результати інтелектуальної, творчої діяльності чи особисті немайнові блага фізичної особи.

Інформація як об'єкт цивільно-правового регулювання знаходить своє вираження у різних інститутах та нормах цивільного права. По-перше, інформація є самостійним об'єктом цивільних прав. Норми, які присвячені регламентації інформації у системі цивільного права, перебувають на стадії розвитку та закріплюються в окремих статтях ЦК України і в різних його структурних частинах (ст. 200, статті 277–278 та ст. 302), проте і за цих умов можемо констатувати формування самостійного інституту цивільного права – права на інформацію, та прогнозувати його подальший генезис.

По-друге, інформація є складовою значної частини особистих немайнових благ, які охороняються Книгою 2 ЦК України. У межах системи особистих немайнових благ, що забезпечують природне існування фізичної особи та її соціальне буття (Книга 2 ЦК України), охороняються блага, які мають інформаційну складову, права на які набувають оборотоздатних можливостей. У дослідженні підтримується позиція про оборотоздатність таких прав, ймовірність їх економічної, грошової оцінки та договірного регулювання. При цьому наголошується, що самі особисті немайнові блага (ім'я, честь, гідність, ділова репутація тощо) не мають економічного змісту та оборотоздатного характеру.

По-третє, інформація пов'язана з інтелектуальною діяльністю та може виражатися у формі результатів творчості, які охороняються системою права інтелектуальної власності. Проте в умовах інформаційного суспільства,

розвитку наукової та науково-технічної діяльності монопольне право суб'єкта інтелектуальної власності потребує істотних обмежень у часовому, змістовому та просторовому вимірах.

Права на інформацію також можуть бути об'єктом договірних зобов'язань. Інформаційні права можуть надаватися чи передаватися як на підставі спеціальних договірних конструкцій, які спрямовані на забезпечення реалізації інформаційних прав особи та гарантування їх додержання (договори про конфіденційність, проведення інформаційного пошуку, надання інформаційних послуг тощо), так і відповідно до договорів у сфері інтелектуальної власності, об'єктом яких є права на результати інтелектуальної творчої діяльності.

У підрозділі 1.3 «Право на інформацію, зміст суб'єктивних інформаційних цивільних прав особи» категорія «інформаційні права» розглядається у двох аспектах. Передусім, це права на інформацію, тобто правові можливості особи щодо пошуку, створення та набуття інформації. Другий аспект передбачає характеристику інформаційних прав як можливостей особи вчиняти юридично значимі дії щодо вже набутої інформації.

Права першої групи гарантують можливість особи щодо вільного створення, накопичення, пошуку та збирання інформації. До їх кола належить право на набуття інформації у будь-якій формі та у спосіб, що не заборонені законодавством та не порушують права інших осіб.

Інформаційні права у другому розумінні – це вид цивільних прав, які спрямовані на реалізацію правових можливостей особи в інформаційній сфері. До їх кола належить право на використання інформації, право дозволяти використання інформації іншим особам, право перешкоджати неправомірному використанню інформації, у тому числі право забороняти таке використання.

Аналіз положень основних нормативно-правових актів, які регулюють інформаційні відносини, свідчить, що законодавець повною мірою не відійшов від позицій пропріетарної теорії, прагнучи, використовуючи принцип юридичної економії, пристосувати механізм права власності для регулювання інформаційних відносин. У чинному законодавстві відсутні норми, які б чітко встановлювали незалежність правового режиму речей як об'єктів права власності та правового режиму інформації. Таке положення закріплено у ЦК України лише стосовно співвідношення права власності та права інтелектуальної власності (ст. 419 ЦК України), проте його доцільно поширити на всю сферу інформаційних відносин. Передача прав власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено інформацію, не повинна розцінюватися як надання суб'єкту можливості вільно поширювати, змінювати та використовувати у комерційній діяльності таку інформацію, а має бути врегульована окремим договором про надання чи передачу прав на інформацію.

Право на інформацію як природне право кожної людини набувати, поширювати та використовувати інформацію у межах цивільного права реалізується у конкретних юридичних можливостях. Доводиться, що система інформаційних прав особи у цивільному праві за своєю конструкцією є максимально наближеною до системи прав інтелектуальної власності, оскільки результати творчої діяльності також мають інформаційний характер. У зв'язку з

ускладненням інформаційної сфери, враховуючи активний розвиток інформаційного суспільства, прогнозуються подальший розвиток наукових досліджень інформаційних прав особи у цивілістичній доктрині та деталізація нормативної регламентації системи інформаційних прав на законодавчому рівні.

У підрозділі 1.4 «Розвиток цивілістичної доктрини щодо охорони прав на результати інтелектуальної діяльності» аналізуються теоретичні підходи до тлумачення юридичної природи прав на результати інтелектуальної діяльності. Доводиться недоцільність застосування для правової охорони інформації правових норм інституту права власності та обґрунтовується неприйнятність поширення пропрієтарної концепції на інтерпретацію юридичної природи прав на нематеріальні блага як такої, що не враховує при побудові правового режиму їх охорони характер об'єкта, обсяг охорони і зміст даних прав.

Поширення конструкції речового права на відносини у сфері використання інформації може мати негативні наслідки, оскільки передбачає застосування до регулювання таких відносин невластивних їм договірних конструкцій і способів захисту порушених прав. Договірні конструкції у сфері інформаційних відносин повинні враховувати правову природу інформації як немайнового блага, властивості інформації, гарантувати надання особі права на інформацію з покладанням на контрагента обов'язків щодо її подальшого використання. Доводиться помилковість наукового тлумачення, за якого замість інформації як немайнового блага правову охорону пропонується поширити на матеріальні форми її фіксації – інформаційні ресурси, інформаційні речі чи документи.

Розділ 2 «Загальнотеоретичні положення цивільно-правової регламентації зобов'язальних інформаційних відносин» містить два підрозділи, в яких розкриваються засади правового регулювання інформаційних зобов'язань.

У підрозділі 2.1 «Інформаційні зобов'язання: поняття, особливості, концептуальні засади цивільно-правового регулювання» аналізуються поняття та ознаки інформаційних зобов'язань у цивільному праві.

Враховуючи розвиток інформаційного суспільства, зростання ролі та значення інформації в житті особи, наголошується на потребі розширення сфери приватноправової регламентації інформаційних відносин. Цивільне право України як система приватного права має своєю метою гарантування, реалізацію і захист прав та інтересів фізичної особи, створення правових можливостей для вільного розвитку її особистості. В умовах інформаційного суспільства реалізація зазначених цілей неодмінно матиме наслідком створення правових засад визнання та належного здійснення інформаційних прав особи, забезпечення їх захисту від державного втручання чи порушення з боку інших осіб, тому відбуватиметься розширення меж цивільно-правової регламентації інформаційних відносин.

Інформаційне зобов'язання пропонується визначити як цивільне правовідношення, в якому одна сторона (кредитор) має право вимагати від іншої сторони (боржника) надання чи передання майнових прав на інформацію

або утримання від вчинення дій щодо надання чи передання таких прав іншим особам, а боржник зобов'язаний виконати зазначену вимогу кредитора.

Обов'язок боржника в інформаційних зобов'язаннях може мати активний чи пасивний характер. За активних інформаційних зобов'язань боржник зобов'язаний надати чи передати замовникові майнові права на інформацію (наприклад, у договорі про виконання науково-дослідних робіт виконавець зобов'язаний надати чи передати майнові права на інформацію у вигляді наукових звітів, конструкторської документації чи інших результатів дослідної діяльності). За пасивних інформаційних зобов'язань боржник повинен утриматися від вчинення дій щодо надання чи передання інформаційних прав третім особам. Так, у договорі про конфіденційність боржник зобов'язаний утриматися від надання чи передання майнових прав на інформацію.

Зроблено висновок про розмежування категорій «інформаційне зобов'язання» та «зобов'язання в інформаційній сфері». До інформаційних належать зобов'язання, предмет яких передбачає надання чи передання майнових прав на інформацію. Поняття «зобов'язання в інформаційній сфері» має більш широкий характер. До зобов'язань в інформаційній сфері можуть бути віднесені будь-які відносні цивільні правовідносини, об'єктом яких є інформація, у тому числі порушення прав на інформацію. Так, до зобов'язань в інформаційній сфері належать деліктні зобов'язання, спрямовані на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням інформаційних прав особи, їх об'єктом є інформація, проте вони безпосередньо не спрямовані на надання чи передання майнових інформаційних прав кредитору, тому не можуть бути віднесені до групи інформаційних зобов'язань.

Визначено ознаки інформаційних зобов'язань: особливий предмет, яким є надання чи передання майнових прав на інформацію; об'єкт – інформація як самостійне нематеріальне благо, як складова особистих немайнових благ (ім'я, стан здоров'я, ділова репутація, особисті папери тощо) або як результат інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється системою права інтелектуальної власності; особистий характер виконання (виконання зобов'язання здійснюється боржником особисто, залучення субвиконавців допускається лише за згодою кредитора). Обґрунтовується необхідність нормативної фіксації положень про письмову форму договорів про надання чи передачу майнових прав на інформацію, що сприятиме стабільності цивільних правовідносин, визначеності змісту договірних зобов'язань, прав та обов'язків їх сторін, мінімізуватиме випадки виникнення спорів між їх учасниками.

У підрозділі 2.2 «Доктринальні аспекти систематизації інформаційних зобов'язань» проводиться систематизація договірних інформаційних зобов'язань, до яких належать:

1. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення та набуття прав на інформацію. Залежно від об'єкта зазначені зобов'язання диференціюються на:

- зобов'язання, спрямовані на набуття прав на інформацію. Вони представлені договірними зобов'язаннями про проведення інформаційного пошуку, про надання консультативних та інших інформаційних послуг;

-зобов'язання, спрямовані на створення та набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності. Вони виникають на підставі договору щодо створення об'єктів інтелектуальної власності за замовленням, договору про співавторство, договору на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт та інших договорів.

2. Зобов'язання щодо надання чи передачі прав стосовно створених результатів інтелектуальної діяльності, які охоплюють:

-зобов'язання, спрямовані на надання прав на інформацію. У сфері інтелектуальної власності вони виникають на підставі ліцензійних договорів, договорів комерційної концесії тощо. До цього виду належать також договір про конфіденційність та договір про використання інформації;

-зобов'язання щодо передачі прав на інформацію. Вони реалізуються на підставі договорів про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та договорів про передання прав на інформацію.

Встановлено, що деліктні зобов'язання, які спрямовані на відшкодування заподіяної шкоди чи компенсацію моральної шкоди, викликані порушенням інформаційних прав суб'єкта (наприклад, шляхом поширення недостовірних відомостей чи іншої інформації, яка принижує честь, гідність чи ділову репутацію), не можуть бути віднесені до групи інформаційних зобов'язань, оскільки їх предмет не передбачає надання чи передачу майнових прав на інформацію.

До групи інформаційних зобов'язань не можуть бути віднесені також зобов'язання з односторонніх правомірних дій (публічна обіцянка винагороди, оголошення конкурсу, ведення чужих справ без доручення, рятування майна фізичних та юридичних осіб тощо). Інформація може бути об'єктом як регулятивних, так і охоронних цивільних зобов'язань, проте недоговірні зобов'язання спрямовані насамперед не на надання чи передачу майнових прав на інформацію, а на виконання боржником взятих на себе обов'язків (із надання винагороди переможцю конкурсу, відшкодування шкоди, заподіяної особі, яка рятувала майно іншої особи, відшкодування витрат, понесених у зв'язку із вчиненням дій у майнових інтересах іншої особи без доручення, тощо).

Розділ 3 «Проблеми правового регулювання договірних інформаційних зобов'язань» складається із чотирьох підрозділів та присвячений дослідженню особливостей регулювання різних видів договірних інформаційних зобов'язань.

У підрозділі 3.1 *«Договори у сфері інформаційних відносин: проблеми та перспективи цивільно-правової регламентації»* договір у сфері інформаційних відносин пропонується визначити як правочин двох або більше сторін, спрямований на виникнення, зміну чи припинення інформаційних правовідносин. Договір є основною підставою виникнення інформаційних зобов'язань.

Інформаційними зобов'язаннями є правовідносини, в яких одна сторона має право вимагати від іншої сторони надання чи передання майнових прав на інформацію або утримання від вчинення дій, спрямованих на надання чи передання таких прав іншим особам. Не всі договірні зобов'язання, об'єктом

яких є інформація, можуть бути віднесені до категорії інформаційних договірних зобов'язань. У переважній більшості врегульованих ЦК України договорів обов'язок повідомити певну інформацію виникає відповідно до прямої вказівки закону та супроводжує основне зобов'язання сторони, спрямоване на передачу майна у власність, надання речі у користування, виконання робіт чи надання певних послуг.

Незважаючи на динамічний розвиток інформаційної сфери, зростання ролі і значення інформації як необхідної умови життєдіяльності в епоху інформаційного суспільства, констатовано відсутність законодавчо закріплених на кодифікаційному рівні договірних моделей регулювання інформаційних відносин. ЦК України безпосередньо не містить правових положень регламентації зобов'язальних інформаційних договірних відносин. Лише окремі положення ЦК України присвячено регламентації договорів у сфері інтелектуальної власності.

Відсутність законодавчого регулювання багатьох інформаційних договірних зобов'язань, однак, не має наслідком неможливість укладання, виконання та реалізації зазначених договорів. Відповідно до загальних засад цивільного законодавства регулювання цивільних відносин ґрунтується на принципі свободи договору, змістом якого є закріплена у ст. 6 ЦК України можливість саморегулювання договірних інформаційних відносин, якщо інше не встановлено законодавством, не впливає з його змісту чи суті відносин між сторонами.

У підрозділі 3.2 «Теоретичні та практичні засади правового регулювання щодо набуття прав на інформацію» робиться висновок, що до договорів, спрямованих на створення результатів інтелектуальної діяльності, належать договори про створення та набуття прав на інформацію (договір про надання консультативних та інших інформаційних послуг, договір про проведення інформаційних досліджень, договір про проведення інформаційних, у тому числі патентних, пошуків, договір про конфіденційність тощо) та договори, спрямовані на створення об'єктів інтелектуальної власності.

У межах цивілістичної науки договір про створення інформації та надання інформаційних прав контрагенту отримав узагальнену назву «договір про надання інформаційних послуг». Окремими його різновидами є договори консалтингу, договір про проведення маркетингових досліджень, договір про проведення інформаційних і патентних пошуків тощо.

Категорія «послуга» формулюється цивілістикою як нематеріальне благо, яке надається однією особою (виконавцем) і споживається іншою особою (замовником) у процесі вчинення певної діяльності виконавцем. На відміну від договорів про надання послуг у сфері речових відносин (перевезення, зберігання, комісія тощо), в яких юридичне значення для виконання договору має сам процес здійснення певної діяльності, у межах системи інформаційних договірних зобов'язань так звані інформаційні послуги не споживаються у процесі їх надання.

Встановлено, що метою консалтингової, маркетингової, інформаційно-пошукової чи іншої діяльності, що зазвичай охоплюється категорією «надання

інформаційних послуг», є не сам процес проведення інформаційних досліджень, пошуку інформації чи консультування замовника, а надання останньому відомостей, отриманих у результаті виконання договору. Договір консалтингу, договір про ведення інформаційних досліджень, інформаційних та патентно-аналітичних пошуків спрямовані насамперед не на процес виконання певної діяльності, а на створення (пошук, систематизацію, аналіз) та надання інформації замовнику. У зв'язку з цим обґрунтовано належність договорів про надання «інформаційних послуг» до групи договорів щодо створення та надання прав на інформацію.

У підрозділі 3.3 *«Договірні відносини щодо створення об'єктів інтелектуальної діяльності за замовленням, у співавторстві, на підставі трудових відносин та у результаті проведення наукових досліджень»* визначено, що такі договори мають своєю метою створення об'єктів інтелектуальної, творчої діяльності як особливого різновиду інформації та надання або передачу майнових прав на їх використання. Незважаючи на те, що зазначені договори можуть бути віднесені до категорії поіменованих правочинів, слід, однак, наголосити, що регулювання договірних відносин щодо частини із наведених правочинів є досить поверховим та обмежується декількома статтями ЦК України (статті 429, 430, ч. 3 ст. 436, ст. 1112). Виняток зроблено законодавцем лише щодо договірного регулювання відносин зі створення об'єктів інтелектуальної діяльності на підставі виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, нормативному впорядкуванню яких присвячена Глава 62.

На підставі розгляду договірних аспектів, пов'язаних зі створенням службових об'єктів інтелектуальної власності, наголошено на необхідності додаткової законодавчої регламентації відносин між працівником та роботодавцем, що виникають у зв'язку зі створенням у процесі виконання трудового договору результатів творчості. Таке регулювання має бути спрямоване на забезпечення поєднання інтересів творців службових результатів інтелектуальної діяльності та роботодавців, запобігання можливим конфліктам між сторонами, підвищення рівня правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, що створюються у порядку виконання службових обов'язків.

Договір про співавторство є різновидом договірних інформаційних зобов'язань, який спрямований на регулювання відносин, що виникають з приводу спільної творчої діяльності декількох осіб щодо створення результатів інтелектуальної діяльності. Такий договір є багатостороннім правочином і має ознаки як договорів про спільну діяльність, так і договорів у сфері інформаційних відносин.

На підставі договору між співавторами сторони не лише визначають порядок їхньої спільної діяльності щодо створення об'єкта інтелектуальної власності, а й погоджують розподіл прав інтелектуальної власності на створений об'єкт, механізм реалізації зазначених прав, способи та умови використання об'єкта інтелектуальної власності у майбутньому. Доцільно деталізувати на нормативному рівні істотні умови, права та обов'язки сторін

договору про співавторство, у тому числі закріпити законодавче положення про письмову форму такого договору.

Аналіз особливостей правової конструкції договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, співвідношення із суміжними правочинами дає підстави охарактеризувати їх як особливий вид договорів, на основі яких виникають договірні зобов'язання в інформаційній сфері. Зазначені договори спрямовані на опосередкування відносин у сфері акумуляції, зберігання, обробки та поширення результатів наукових досліджень – наукової та науково-технічної інформації. Тому регламентація договірних відносин у сфері проведення наукових досліджень, крім положень ЦК України, забезпечується також нормами інформаційного законодавства.

У підрозділі 3.4 *«Договірні відносини щодо надання та передання прав на результати інтелектуальної діяльності»* зазначено, що договірні інформаційні зобов'язання виникають також на підставі договорів щодо надання чи передачі таких прав. До цієї групи договорів віднесено два види – договори про надання інформаційних прав та договори про передачу інформаційних прав.

Враховуючи, що результати інтелектуальної, творчої діяльності, які охороняються системою права інтелектуальної власності, мають інформаційну правову природу, а зміст прав інтелектуальної власності охоплює правомочності, що притаманні також інформаційним правам (право на використання та надання дозволу на використання інформації), обґрунтовано поширення на регулювання договірних відносин щодо надання чи передачі інформаційних прав визначених (поіменованих) у цивільному законодавстві договірних форм – ліцензійного договору та договору про передання прав.

Реалізація інформаційних прав в умовах інформаційного суспільства має передбачати легкість договірних процедур забезпечення поширення та обміну інформацією, надання та отримання прав на інформацію, забезпечення комунікаційного обміну в суспільстві. За цих обставин застосування визначених у цивільному законодавстві та апробованих правозастосовчою практикою правових моделей регулювання інформаційних відносин у формі ліцензійного договору та договору про передачу прав сприятиме визначеності договірних відносин, надасть можливість їх регламентації за аналогією із регулюванням інформаційних відносин у сфері творчої діяльності, сприятиме належному та дієвому захисту прав та охоронюваних інтересів суб'єктів інформаційних відносин у випадку невиконання чи порушення договірних зобов'язань контрагентами.

З метою удосконалення цивільно-правового регулювання інформаційних відносин, формування необхідної правової бази належного та ефективного здійснення інформаційних прав і загального рівня їх юридичної захищеності доведено доцільність закріплення у ЦК України положень про договірні форми здійснення прав на інформацію.

Розділ 4 «Теоретичні і практичні проблеми захисту прав учасників зобов'язальних інформаційних відносин» складається з двох підрозділів, які

розкривають особливості захисту прав та законних інтересів учасників інформаційних зобов'язань.

У підрозділі 4.1 *«Загальнотеоретичні засади захисту прав та інтересів учасників зобов'язальних інформаційних відносин»* охарактеризовано право на захист інформаційних прав як можливість особи використовувати заходи правоохоронного характеру з метою запобігання правопорушенню, припинення його наслідків, поновлення порушеного права та забезпечення виконання юридичного обов'язку. Право на захист передбачає використання незаборонених законом правоохоронних заходів безпосередньо чи за допомогою державних органів, має матеріально-правовий характер та може реалізуватися у відповідній процесуальній формі; не обмежується лише діяльністю держави та застосуванням заходів примусового характеру. Право на захист супроводжує суб'єктивне цивільне право, будучи невід'ємною його властивістю, проте зберігає відносну самостійність у межах системи цивільних прав.

Захист прав учасників інформаційних зобов'язальних відносин має низку особливостей. Передусім у межах захисту інформаційних прав пріоритетне значення має використання неюрисдикційної форми захисту порушених прав у порядку самозахисту. Крім того, цивільним законодавством встановлено спеціальні способи судового захисту, які реалізуються у сфері інформаційних відносин як крізь призму захисту прав інтелектуальної власності, передбачених ст. 432 ЦК України, так і у формі захисту інформації як особистого немайнового блага (статті 276, 277, 278 ЦК України). Ці способи, доповнюючи одне одного, забезпечують більш повний захист інформаційних прав у випадку їх оспорування, порушення чи невизнання. Зазначені способи захисту можуть застосовуватися паралельно або як альтернатива встановленим у ст. 16 ЦК України загальним способам захисту цивільних прав та інтересів судом. Разом з тим в Україні триває процес формування уніфікованої судової практики застосування спеціальних можливостей захисту прав та інтересів особи в інформаційній сфері.

Аналіз способів захисту прав інтелектуальної власності, визначених у ст. 432 ЦК України, вказує на більш високий рівень правової захищеності суб'єкта інформаційних відносин інтелектуальної власності. Так, якщо у межах способів захисту прав на інформацію особа може вимагати згідно зі ст. 278 ЦК України вилучення та знищення матеріальних носіїв фіксації відомостей, то суб'єкт інтелектуальної власності має право також вимагати вилучення з цивільного обороту матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів із порушенням права інтелектуальної власності.

Ефективним способом захисту прав інтелектуальної власності є можливість вимагати застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Обґрунтовано доцільність закріплення можливості реалізації способу захисту у формі разового грошового стягнення (компенсації) замість відшкодування збитків щодо всієї сфери інформаційних відносин. Нині розмір компенсації становить діапазон від 10 до 50000 мінімальних заробітних

плат та в сучасних економічних умовах підлягає перегляду щодо максимальної межі суми компенсації. Встановлення розміру грошової компенсації у такому значному діапазоні може бути підставою для зловживань окремими суб'єктами інформаційних відносин.

У підрозділі 4.2 «Цивільна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних відносин» визначено, що цивільно-правова відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних прав може існувати у формі як договірної, так і деліктної відповідальності, яка передбачає негативні наслідки у результаті вчинення порушення інформаційних прав особи за відсутності договору чи незалежно від укладеного договору між правопорушником (деліквентом) та потерпілим.

У чинному законодавстві, що регулює сферу інформаційних відносин, існують різні підходи щодо оцінки вини як умови цивільної відповідальності особи. По-перше, за загальним правилом, умовою відшкодування майнової шкоди та компенсації моральної (немайнової) шкоди є вина заподіювача (статті 1166, 1167 ЦК України). По-друге, майнова та немайнова (моральна) шкода, заподіяна внаслідок порушення інформаційних прав особи, відшкодовується незалежно від вини заподіювача (ст. 1174 ЦК України, ч. 6 ст. 277 ЦК України). По-третє, в окремих випадках майнова та немайнова (моральна) шкода за порушення інформаційних прав особи відшкодовується лише якщо правопорушення було завдано за наявності вини у формі умислу (ч. 4 ст. 17 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»). По-четверте, у випадках, встановлених законодавством, майнова та немайнова (моральна) шкода, завдана порушенням інформаційних прав, не підлягає відшкодуванню (ст. 29, ч. 3 ст. 30, ч. 2 ст. 31 Закону України «Про інформацію»).

Визначено, що особливістю законодавства про захист прав на інформацію є встановлення переліку випадків, за яких особа, що порушує інформаційні права, звільняється від відповідальності. Встановлення таких винятків цілком відповідає європейським підходам та корелюється з існуючою судовою практикою. Загальною тенденцією розвитку інформаційного законодавства сучасності є збільшення кількості випадків обмеження відповідальності за порушення інформаційних прав певної категорії осіб (публічних осіб, посадових і службових осіб органів державної влади та ін.), звільнення від відповідальності за поширення інформації, яка містить критику, оцінку, висловлювання, які не містять фактичних даних, тощо (оціночні судження), а також недостовірної інформації, поданої журналістом, який діяв добросовісно. За цих умов встановлено, що підхід, зафіксований у ст. 277 ЦК України, про спростування недостовірної інформації незалежно від вини особи не обмежує процеси вільного інформаційного обміну та комунікації як необхідної передумови розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Обґрунтовується потреба закріплення у ЦК України положення, згідно з яким особа, котра поширила недостовірну інформацію, звільняється від відповідальності за висловлення оціночних суджень, а також якщо буде

доведено, що вона діяла добросовісно та здійснила перевірку поширеної інформації.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичні узагальнення та нові підходи щодо поняття, особливостей, засад цивільно-правового регулювання та систематизації інформаційних зобов'язань; поняття інформації та методологічних аспектів регулювання інформаційних відносин у цивільному праві; визначення місця інформації у системі об'єктів цивільних прав, змісту цивільних прав на інформацію; вирішення основних проблем правового регулювання окремих видів договірних інформаційних зобов'язань і проблем захисту прав та інтересів учасників зобов'язальних інформаційних відносин; викладено положення щодо вдосконалення правового регулювання інформаційних відносин у вітчизняному законодавстві.

Вирішення наукових завдань надало можливість сформулювати низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення зазначеної мети.

1. Інформаційне зобов'язання – це цивільне правовідношення, в якому одна сторона (кредитор) має право вимагати від іншої сторони (боржника) надання чи передання майнових прав на інформацію або утримання від вчинення дій щодо надання чи передання таких прав іншим особам, а боржник зобов'язаний виконати зазначену вимогу кредитора.

2. Інформаційні зобов'язання мають насамперед договірну природу. Вони виникають, змінюються та припиняються, як правило, на підставі договору. Інформація може бути об'єктом як регулятивних, так і охоронних цивільних зобов'язань.

3. Обов'язок боржника в інформаційних зобов'язаннях може мати активний чи пасивний характер. В активних інформаційних зобов'язаннях боржник зобов'язаний надати чи передати замовникові майнові права на інформацію. В інформаційних зобов'язаннях пасивного виду боржник повинен утриматися від вчинення дій щодо надання чи передання надання чи передання інформаційних прав третім особам (наприклад, за договором про конфіденційність боржник зобов'язаний утриматися від надання чи передання майнових прав на інформацію).

4. Інформаційні зобов'язання характеризуються такими ознаками: особливим предметом, яким є дії особи з надання чи передання майнових прав на інформацію або утримання від вчинення певних дій; об'єктом зобов'язань є інформація як самостійне нематеріальне благо, як складова інших особистих немайнових благ або як результат інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється системою права інтелектуальної власності; особистий характер виконання зобов'язань щодо створення та набуття прав на інформацію – виконання таких зобов'язань здійснюється боржником особисто, залучення субвиконавців, як правило, допускається лише за згодою кредитора.

5. Інформація у цивільному праві є нематеріальним благом, з приводу якого виникають цивільні права та обов'язки. Як об'єкт цивільних відносин,

виходячи із мети та завдання даного дослідження, інформація визначена як результат інтелектуальної діяльності, виражений у будь-якій придатній для сприйняття формі. Такий підхід сприяє формуванню цілісної системи приватноправового регулювання суспільних інформаційних відносин, невід'ємним елементом якої є сфера прав інтелектуальної власності.

6. Право на інформацію як природне право кожної людини набувати, поширювати та використовувати інформацію у межах цивільного права реалізується у конкретних юридичних можливостях. Змістом суб'єктивних майнових прав на інформацію є право на набуття інформації; право на використання інформації; право дозволяти використання інформації іншим особам; право перешкоджати неправомірному використанню інформації, у тому числі право забороняти таке використання; інші майнові права, встановлені законодавством.

7. Враховуючи активний розвиток інформаційного суспільства у сучасних умовах, появу та поширення нових високотехнологічних технічних можливостей доступу, акумуляції, використання та обміну інформацією констатуємо подальший розвиток сфери правової регламентації інформаційних відносин, структуризацію та ускладнення норм, що регулюють відносини у сфері обігу інформації, реалізацію суб'єктивних прав особи в інформаційній сфері. Важливим є також недопущення повного «перетікання» сфери правової регламентації інформаційних відносин із приватного у публічне право, зміщення акцентів у їх регулюванні з диспозитивних засад у царину публічного права з властивими йому засадами реалізації інформаційної політики держави, захисту її інформаційної безпеки, що може мати наслідком обмеження інформаційних можливостей особи.

8. На нормативному рівні відсутні передумови для розширеного тлумачення категорії «безтілесна річ», за якого нею охоплюватимуться не лише права, а й будь-які нематеріальні блага, які є об'єктом цивільних прав. За такого підходу здійснюватиметься штучне перенесення правового режиму речей на режим охорони нематеріальних благ, у тому числі інформацію та результати творчої діяльності, що ускладнюватиме правове регулювання відносин з приводу їх використання, належний та ефективний захист суб'єктів інформаційних відносин.

9. Договір у сфері інформаційних відносин – це правочин двох або більше сторін, спрямований на виникнення, зміну чи припинення інформаційних правовідносин. Договір є основною підставою виникнення інформаційних зобов'язань.

10. За ознакою цільової спрямованості договори у сфері інформаційних відносин поділено на дві групи. Перша з них – договори, спрямовані на створення результатів інтелектуальної діяльності. Дана група договорів охоплює декілька договірних видів. До першого виду належать договори у сфері набуття прав на інформацію (договори про проведення інформаційного пошуку, надання консультативних та інших інформаційних послуг тощо). Другим видом договорів є договори, спрямовані на створення об'єктів інтелектуальної власності (договори щодо створення об'єктів інтелектуальної

власності за замовленням, про співавторство, на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт). Друга група – це договори, спрямовані на надання чи передачу інформаційних прав. Дана група договорів представлена договорами про надання інформаційних прав та договорами про передачу майнових інформаційних прав.

11. Система договорів у сфері інформаційних відносин охоплює договірні конструкції, які безпосередньо спрямовані на набуття, зміну чи припинення інформаційних прав особи. Договори, на підставі яких відбувається відчуження інформації у певній матеріальній формі (аналітичних звітів, конструкторської документації, результатів інформаційного пошуку тощо) без надання чи передання контрагенту прав на інформацію, не мають наслідком виникнення, трансформацію чи припинення інформаційних правовідносин та не належать до категорії інформаційних договірних зобов'язань. До договорів у сфері інформаційних відносин також не можуть бути віднесені договірні конструкції змішаного характеру, оскільки, по суті, будь-який договір разом із передачею прав на матеріальні блага, виконанням робіт чи наданням послуг може передбачати надання прав на інформацію.

12. Реалізація інформаційних прав в умовах інформаційного суспільства має передбачати легкість договірних процедур забезпечення поширення та обміну інформацією, надання та отримання прав на інформацію, забезпечення комунікаційного обміну в суспільстві. За цих обставин застосування визначених у цивільному законодавстві та апробованих правозастосовчою практикою правових моделей регулювання інформаційних відносин у формі ліцензійного договору та договору про передачу прав сприятиме визначеності договірних відносин, належному захисту прав та охоронюваних інтересів суб'єктів інформаційних відносин.

13. Передача прав власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено інформацію, не повинна трактуватися як надання суб'єкту можливості вільно поширювати, змінювати та використовувати у комерційній діяльності таку інформацію, а має бути предметом окремого договірного зобов'язання про надання чи передачу прав на інформацію. Тому норму ст. 419 ЦК України про співвідношення права власності та права інтелектуальної власності доцільно поширити на всю сферу інформаційних відносин.

14. Обґрунтовано положення про необхідність формування в межах цивільного законодавства України системи правових норм, що забезпечували б договірне регулювання інформаційних відносин. Проте відсутність законодавчого регулювання багатьох інформаційних договірних зобов'язань не має наслідком неможливість укладання, виконання та реалізації таких договорів. Відповідно до загальних засад цивільного законодавства регулювання цивільних відносин базується на принципі свободи договору, що передбачає можливість саморегулювання договірних інформаційних відносин, якщо інше не встановлено законодавством, не впливає з його змісту чи суті відносин між сторонами.

15. У сфері захисту від порушень прав на результати інтелектуальної діяльності неправильним є проведення аналогій із посяганням на речові права

особи, не може бути також однакової відповідальності за порушення прав власності та правопорушення у сфері інтелектуальної діяльності.

Захист від правопорушень в інформаційній сфері, у тому числі у межах системи інтелектуальної власності, має обмежуватися адміністративно-правовими санкціями та застосуванням компенсаційних заходів цивільно-правового впливу. Лише у тих сферах, де існує публічно-правовий інтерес держави та суспільства у збереженні інформації, забезпеченні інформаційної безпеки й інформаційної політики держави (розголошення інформації, що становить державну таємницю, державна зрада тощо), можуть бути збережені та реалізовані кримінально-правові санкції.

16. Аналіз загальних способів судового захисту прав на інформацію засвідчує, що основним способом захисту прав учасників абсолютних інформаційних відносин є вимога про припинення дії, що порушує право, яка може поєднуватися із вимогами про визнання права, відшкодування майнової шкоди чи компенсації моральної шкоди. Для захисту прав особи у сфері договірних інформаційних відносин домінуючим способом захисту може бути примусове виконання договірної обов'язку, що також може поєднуватися із вимогою про відшкодування майнової шкоди та/або компенсацією моральної (немайнової) шкоди.

17. Обґрунтовано доцільність закріплення реалізації способу захисту у формі разового грошового стягнення (компенсації) замість відшкодування збитків щодо всієї сфери інформаційних відносин. Діапазон компенсації, який становить від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, у сучасних економічних умовах підлягає перегляду щодо максимальної межі суми компенсації. Встановлення розміру грошової компенсації у такому значному діапазоні може бути підставою для зловживань з боку окремих суб'єктів інформаційних відносин.

18. Загальною тенденцією розвитку інформаційного законодавства сучасності є збільшення кількості випадків обмеження відповідальності за порушення інформаційних прав певної категорії осіб (публічних осіб, посадових і службових осіб органів державної влади та ін.), звільнення від відповідальності за поширення інформації, яка містить критику, оцінку, висловлювання, що не містять фактичних даних, тощо (оціночні судження), а також недостовірної інформації, поданої журналістом, який діяв добросовісно. Пропонується закріпити у ЦК України положення, згідно з яким особа, котра поширила недостовірну інформацію, звільняється від відповідальності за висловлення оціночних і критичних суджень, а також якщо буде доведено, що вона діяла добросовісно та здійснила перевірку такої інформації.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники, коментарі:

1. Козинець А.О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин : монографія / А.О. Козинець. – К. : Алерта, 2016. – 582 с.

2. Кодинець А.О. Лекції 10, 11, 13, 17, 18 / А.О. Кодинець // Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. / О.П. Орлюк (кер. авт. кол.), А.О. Кодинець, Ю.В. Носік та ін. ; за ред. О.П. Орлюк. – К. : Інтерсервіс, 2016. – С. 183-210, 220-240, 278-308.
3. Кодинець А.О. Розділ 2 Глави 1.1. Цивільно-правові проблеми захисту прав інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Відповідальність у приватному праві : монографія / І. Безклубий, Н. Кузнецова, Р. Майданик та ін. ; за заг. ред. І. Безклубого. – К. : Грамота, 2014. – С. 159–172.
4. Кодинець А.О. Глава 23. Договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт / А.О. Кодинець // Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін. ; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – С. 450–472.
5. Кодинець А.О. Глава 41. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг; Глава 42. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 883–892, 900–967.
6. Кодинець А.О. Глава 62. Договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт; Глава 75. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. – Інформаційно-правова система «Ліга-Закон». – Інформаційно-аналітичний центр «Ліга». – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk.html?start=459>. - 290 КБ.

Статті у фахових виданнях України:

7. Кодинець А.О. Актуальні питання нотаріальної практики посвідчення правочинів у сфері інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Юридична Україна. – 2014. – № 12. – С. 28–34.
8. Кодинець А.О. Договір застави майнових прав інтелектуальної власності: нормативне регулювання та теоретичне дослідження / А.О. Кодинець // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 1. – С. 169–178.
9. Кодинець А.О. Договірні відносини у сфері колективного управління авторськими та суміжними правами / А.О. Кодинець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки. – 2016. – № 4. – С. 60–64.
10. Кодинець А.О. Договірні відносини у сфері передання майнових прав інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2015. – № 1. – С. 11–18.
11. Кодинець А.О. Договірні відносини у сфері створення об'єктів інтелектуальної діяльності: особливості та правова природа / А.О. Кодинець // Держава і право : зб. наук. пр. – 2015. – № 67. – С. 167–178.

12. Кодинець А.О. Договірні відносини, які виникають у зв'язку із створенням об'єктів інтелектуальної власності при виконанні трудового договору / А.О. Кодинець // Вісник Академії прокуратури України. – 2015. – № 1. – С. 35–42.
13. Кодинець А.О. Договірні засади внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу / А.О. Кодинець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки. – 2014. – № 6. – С. 160–164.
14. Кодинець А.О. Договірні інформаційні відносини у сфері наукової діяльності: проблеми теорії та практики / А.О. Кодинець // Підприємництво, господарство і право – 2015. – № 2. – С. 15–18.
15. Кодинець А.О. Інтелектуальна власність та інформаційні відносини: теоретичні засади правового регулювання / А.О. Кодинець // Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 8. – С. 16–20.
16. Кодинець А.О. Інформація як об'єкт цивільних прав: концепція, методологія, правова природа / А.О. Кодинець // Право України. – 2015. – № 1. – С. 107–115.
17. Кодинець А.О. Інформація як об'єкт цивільно-правової охорони / А.О. Кодинець // Вісник Ужгородського університету. – 2016. – № 39. – С. 58–61.
18. Кодинець А.О. Колізії законодавчого регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2015. – № 2. – С. 5–13.
19. Кодинець А.О. Концепція прав на безтілесні речі: історичний аспект та сучасне розуміння / А.О. Кодинець // Юридична Україна. – 2015. – № 1. – С. 35–42.
20. Кодинець А.О. Проблеми нормативного регулювання ліцензійного договору / А.О. Кодинець // Підприємництво, господарство і право. – 2015. – № 1. – С. 22–26.
21. Кодинець А.О. Реформування законодавства у сфері інтелектуальної власності: сучасне відображення минулого / А.О. Кодинець // Вісник Академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 11–17.
22. Кодинець А.О. Реформування системи охорони інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційних процесів в Україні / А.О. Кодинець // Вісник Запорізького університету. – 2014. – № 4. – С. 65–72.
23. Кодинець А.О. Специфіка законодавчого регулювання договорів у сфері розпоряджання правами на торговельні марки / А.О. Кодинець // Часопис Академії прокуратури України. – 2015. – № 1. – С. 101–109.
24. Кодинець А.О. Теоретичні проблеми правозастосування у сфері інформаційних відносин / А.О. Кодинець // Право України. – 2015. – № 7. – С. 96–104.
25. Кодинець А.О. Формування та розвиток системи договірної регулювання у сфері інтелектуальної діяльності / А.О. Кодинець // Вісник Ужгородського університету. – 2015. – № 31. – С. 130–134.

Статті в періодичних виданнях зарубіжних держав:

26. Коди́нец А.А. Гражданско-правовые аспекты защиты прав в сфере информационных отношений / А.А. Коди́нец // *Legea si viata*). – 2015. – № 1. – С. 66–70.
27. Коди́нец А.А. Договор о предоставлении информационных услуг: правовая природа и нормативное регулирование / А.А. Коди́нец // *Legea si viata*. – 2016. – № 9. – С. 52–55.
28. Коди́нец А.А. Договоры в сфере информационных отношений: особенности систематизации и нормативного регулирования / А.А. Коди́нец // *Legea si viata*. – 2014. – № 12. – С. 60–64.
29. Kodynets A. EU-Ukraine Association Agreement: some provisions of intellectual property protection / A. Kodynets // *Evropský politický a právní diskurz* (Республіка Чехія). – 2015. – № 1. – Р. 86–91.
30. Коди́нець А.О. Інформаційні зобов'язання: поняття, особливості, засади цивільно-правового регулювання / А.О. Коди́нець // *Evropský politický a právní diskurz*. – 2016. – № 4. – С. 143–147.
31. Коди́нець А.О. Правове регулювання інформаційних відносин в умовах громадянського суспільства: співвідношення приватноправового та публічного підходів / А.О. Коди́нець // *Evropský politický a právní diskurz*. – 2014. – № 6. – С. 553–562.
32. Коди́нец А.А. Теоретические аспекты деликтной ответственности за правонарушения в информационной сфере / А.А. Коди́нец // *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины*. – 2015. – № 5 (92). – С. 81–86.

Статті в інших виданнях:

33. Коди́нец А.А. Договоры в сфере интеллектуальной собственности: проблемы правового регулирования / А.А. Коди́нец // *Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р.А. Майданика*. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учебной литературы, 2010. – Вып. 3. – С. 225–252.
34. Коди́нец А.А. Реформирование законодательства Украины в сфере промышленной собственности: проблемы и перспективы / А.А. Коди́нец // *Перспективы развития законодательства в сфере интеллектуальной собственности : сб. науч. тр. / под ред. О.В. Шмалый*. – Ростов н/Д. : РСЭИ, 2010 – С. 39–43.
35. Коди́нец А.А. Теоретические аспекты прав на результаты интеллектуальной, творческой деятельности и средства индивидуализации / А.А. Коди́нец // *Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р.А. Майданика* – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учебной литературы, 2011. – Вып. 4. – С. 250–269.
36. Коди́нец А.А. Теоретические аспекты защиты прав интеллектуальной собственности / А.А. Коди́нец // *Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р.А. Майданика*. – К. : Алерта, 2012. – Вып. 5. – С. 329–346.

Матеріали науково-практичних конференцій:

37. Коди́нець А.О. Договори у сфері інтелектуальної власності: проблеми систематизації / А.О. Коди́нець // *Розвиток цивільного законодавства:*

посткодифікаційний період : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, 8–9 жовтня 2009 р.). – К. : Освіта, 2010. – С. 134–136.

38. Кодинець А.О. Договори у сфері інформаційних відносин: проблеми нормативного регулювання та наукового дослідження / А.О. Кодинець // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16 вересня 2013 р.). – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2014. – С. 97–101.

39. Кодинець А.О. Застава майнових прав інтелектуальної власності: проблеми реалізації / А.О. Кодинець // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 жовтня 2013 р.). – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – С. 133–136.

40. Кодинець А.О. Застосування цивільного законодавства в інформаційній сфері / А.О. Кодинець // Цивілістична доктрина і формування громадянського суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 жовтня 2014 р.). – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – С. 115–118.

41. Кодинець А. Захист прав інтелектуальної власності у судовому порядку: окремі проблеми правозастосування / А. Кодинець // Матеріали IV Судово-правового форуму «Судова реформа: стан та напрями розвитку» (Київ, 17–18 березня 2016 р.). – К. : Юридична практика, 2016. – С. 219–223.

42. Кодинець А.О. Захист прав інтелектуальної власності у судовому порядку: теоретично-правові засади / А.О. Кодинець // Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 17 травня 2016 р.) / упоряд. С.О. Дорогих. – К. : Видавничий дім «АртЕк», 2016. – С. 76–83.

43. Кодинець А.О. Правовий режим ліцензій у системі договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (11 червня 2011 р.). – Одеса, 2011. – С. 158–159.

44. Кодинець А.О. Проблеми законодавчого регулювання договірних відносин інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Інформаційні відносини та право інтелектуальної власності як інститути приватного права: четверті цивілістичні читання, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори (25 березня 2010 р.) : зб. наук. доп. та ст. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – С. 100–106.

45. Кодинець А.О. Проблеми законодавчого регулювання застави прав на торговельну марку / А.О. Кодинець // Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності та інформаційних правовідносин, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори : зб. наук. доп. і ст. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – С. 133–135.

46. Кодинець А.О. Проблеми нормативного регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні

читання) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 жовтня 2012 р.) – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – Т. 2. – С. 83–87.

47. Кодинець А.О. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого регулювання / А.О. Кодинець // Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 19–20 квітня 2012 р.). – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – С. 163–166.

48. Кодинець А.О. Співвідношення приватного та публічного права у регулюванні інформаційних відносин / А.О. Кодинець // П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22 травня 2015 р.) / відп. ред. І.С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2015. – С. 124–128.

49. Кодинець А.О. Теоретико-правові засади регулювання договірних інформаційних зобов'язань / А.О. Кодинець // Матвєєвські читання: звільнення від цивільно-правової відповідальності у сучасних реаліях : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 листопада 2015 р.). – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – С. 73–76.

50. Кодинець А.О. Цивільно-правові аспекти систематизації договорів у сфері інтелектуальної власності / А.О. Кодинець // Треті щорічні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті проф. О.А. Підпригори : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2009. – С. 31–35.

АНОТАЦІЯ

Кодинець А.О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин: методологія, теорія, практика. – *На правах рукопису*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. - Київ, 2016.

Дисертацію присвячено актуальним теоретичним і практичним проблемам цивільно-правового регулювання зобов'язальних інформаційних відносин. Досліджено теоретичні аспекти поняття «інформація», ознаки інформації як об'єкта цивільного права, методологічні засади розвитку цивілістичної доктрини щодо охорони прав на результати інтелектуальної діяльності. Особливу увагу приділено проблемам правової природи, системи та структури зобов'язальних інформаційних відносин, розглянуто особливості цивільно-правової регламентації договорів у сфері інформаційних відносин, викладено специфіку захисту прав та законних інтересів учасників інформаційних відносин у цивільному праві.

Надається визначення категорії «інформаційне зобов'язання» як цивільного правовідношення, в якому одна сторона (кредитор) має право вимагати від іншої сторони (боржника) надання чи передання майнових прав на

інформацію або утримання від вчинення дій щодо надання чи передання таких прав іншим особам, а боржник зобов'язаний виконати вимоги кредитора.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій щодо праворозуміння, вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Ключові слова: інформація, інформаційне зобов'язання, інформаційні цивільні правовідносини, права на інформацію, ліцензія, ліцензійний договір, інтелектуальна власність, результат інтелектуальної діяльності, цивільно-правові способи захисту прав на інформацію.

АННОТАЦІЯ

Кодинец А.А. Гражданско-правовое регулирование обязательственных информационных отношений: методология, теория, практика. – *На правах рукописи*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. - Киев, 2016.

Диссертация посвящена актуальным теоретическим и практическим проблемам гражданско-правового регулирования обязательственных информационных отношений. Исследованы теоретические аспекты понятия «информация», признаки информации как объекта гражданского права, методологические основы развития цивилистической доктрины по охране прав на результаты интеллектуальной деятельности. Особое внимание уделено проблемам правовой природы, системы и структуры обязательственных информационных отношений, рассмотрены особенности гражданско-правовой регламентации договоров в сфере информационных отношений, изложена специфика защиты прав и законных интересов участников информационных отношений в гражданском праве.

Категория «информационное обязательство» определяется как гражданское правоотношение, в котором одна сторона (кредитор) имеет право требовать от другой стороны (должника) предоставление или передачу имущественных прав на информацию или воздержание от совершения действий по предоставлению или передачи таких прав другим лицам, а должник обязан выполнить требования кредитора.

Аргументирован вывод, что информационные обязательства имеют договорную природу, они возникают, изменяются и прекращаются на основании договора. Информация может быть объектом как регулятивных, так и охранных гражданских обязательств (как деликтных, так и обязательств по односторонним правомерным действиям), однако недоговорные обязательства в силу специфики предмета не относятся к группе информационных обязательств.

Установлены признаки информационных обязательств: их предметом являются действия лица по предоставлению или передаче имущественных прав на информацию или воздержанию от совершения таких действий; объектом

обязательств является информация как самостоятельное нематериальное благо, как составляющая других личных неимущественных благ или как результат интеллектуальной деятельности; личный характер исполнения.

Аргументирован вывод, что информация как результат интеллектуальной деятельности человека может существовать как самостоятельный объект, так и в форме результатов творческой деятельности, охраняемых системой права интеллектуальной собственности. Концепция информации как результата интеллектуальной деятельности позволяет оценить через призму информационных отношений систему интеллектуальной собственности и одновременно дает возможность распространить на информационные отношения частноправового характера, система регулирования которых только формируется в отечественном законодательстве, отдельные положения законодательства об интеллектуальной собственности.

Исследованы особенности оборотоспособности прав на информацию. Определяется, что права на информацию могут предоставляться или передаваться как на основании специальных договоров (договоры о конфиденциальности, проведении информационного поиска, предоставлении информационных услуг и т. д.), так и в соответствии с договорами в сфере интеллектуальной собственности (лицензионными договорами и договорами о передаче прав).

В результате проведенного исследования сформулирован ряд выводов, предложений и рекомендаций относительно понимания, совершенствования действующего законодательства и практики его применения.

Ключевые слова: информация, информационные обязательства, информационные гражданские правоотношения, права на информацию, лицензия, лицензионный договор, интеллектуальная собственность, результат интеллектуальной деятельности, гражданско-правовые способы защиты прав на информацию.

ANNOTATION

Kodynets A.O. Civil regulation of informational obligations: methodology, theory, practice. – The manuscript

Dissertation for the Doctor's degree in Law, specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; private international law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of Ministry of Education and Science of Ukraine. - Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to the most important theoretical and practical problems of civil regulation of informational obligations. Identified the theoretical aspects of the concept of information as an object of civil law, methodological principles of civil doctrine of protection the rights to results of intellectual activity. Particular attention is paid to the problems of a legal nature, the system and structure of informational obligations, the features of civil regulation agreements in information relationships, the specific of protection the rights and legal interests of participants of information relations in civil law.

Analyzed the definition of «information obligation» as a civil relationship in which one party (the lender) has the right to require the other party (the debtor) the provision or transfer of rights to the information or refraining from actions of provision or transfer such rights to others. Argument the conclusion that information obligations have a contractual

nature, they emerge, changed and terminated under the contract. Information may be a subject of tort obligations, but non-contractual obligations due to the nature of the object does not belong to the group of information obligations.

Explored the types of informational obligation. Determined that the rights of information may be granted or transferred as under special agreements (agreements on confidentiality, of information search, information services, etc.), and according to agreements on intellectual property (license agreements and agreements on transfer of rights).

Based on the research formulated a range of conclusions, suggestions and recommendations for improving the law and legislation of Ukraine.

Key words: information, informational civil relations, informational obligations, rights for information, license, license agreement, intellectual property, the result of intellectual activity, civil law protection of informational rights.